

**ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԴԱՏԱՎՈՐ Ա. ԽԱԶԱՏՐՅԱՆԻ ՀԱՏՈՒԿ
ԿԱՐԾԻՔԸ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ 2021 ԹՎԱԿԱՆԻ ԱՊՐԻԼԻ 13-Ի
ՍԴՈ-1587 ՈՐՈՇՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ԵԶՐԱՓԱԿԻՉ ՄԱՍԵՐԻ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ**

Սահմանադրական դատարանը, դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննելով «Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդի դիմումի հիման վրա՝ «Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի պատգամավոր Նաիրա Զոհրաբյանի՝ որպես Մարդու իրավունքների պաշտպանության և հանրային հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին» Ազգային ժողովի 2020 թվականի դեկտեմբերի 29-ի թիվ ԱԺՈ-014-Ա որոշման՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը, 2021 թվականի ապրիլի 13-ի ՍԴՈ-1587 որոշմամբ որոշել է.

«1. Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի պատգամավոր Նաիրա Զոհրաբյանի՝ որպես Մարդու իրավունքների պաշտպանության և հանրային հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին» Ազգային ժողովի 2020 թվականի դեկտեմբերի 29-ի թիվ ԱԺՈ-014-Ա որոշումը համապատասխանում է Սահմանադրությանը»:

Հիմք ընդունելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 62-րդ հոդվածի 10-րդ մասը՝ ներկայացնում եմ Սահմանադրական դատարանի 2021 թվականի ապրիլի 13-ի ՍԴՈ-1587 որոշման պատճառաբանական և եզրափակիչ մասերի վերաբերյալ Սահմանադրական դատարանի դատավորների մեծամասնության դիրքորոշումից տարբերվող հետևյալ դիրքորոշումը.

1. Սահմանադրական դատարանի 2021 թվականի ապրիլի 13-ի ՍԴՈ-1587 որոշման 3-րդ կետում գործի շրջանակներում պարզման ենթակա հանգամանքների համատեքստում Սահմանադրական դատարանը անհրաժեշտ է համարել

անդրադառնալ, «(...) Որոշման (անհատական իրավական ակտի) սահմանադրականության հարցին, որն ընդունվել է Կանոնակարգի 150-րդ հոդվածի հիման վրա: Վերջինիս առնչությամբ, պարզման ենթակա է, մասնավորապես, Կանոնակարգի 150-րդ հոդվածի 2-րդ մասի սահմանադրաիրավական բովանդակությունն այն իմաստով՝ օրենսդիրն Ազգային ժողովի ցանկացա՞ծ, թե՞ միայն այն խմբակցությանն է օժտել Ազգային ժողովի մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին Ազգային ժողովի որոշման նախագիծ ներկայացնելու իրավունքով, որին վերապահված է տվյալ մշտական հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնը»:

Նշվածի տրամաբանությունից հետևում է, որ Սահմանադրական դատարանը վիճարկվող որոշման՝ Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասին համապատասխանության հարցի լուծումը պայմանավորում է «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի (այսուհետ՝ Ազգային ժողովի կանոնակարգ) 150-րդ հոդվածի 2-րդ մասի իրավակարգավորումների վերլուծություններով, հետևաբար՝ վերջիններիս պահանջների պահպանման համատեքստում:

Սակայն հաշվի առնելով քննության առարկա հիմնախնդրի վերաբերյալ կողմերի ներկայացրած դիրքորոշումները, ինչպես նաև միջազգային իրավական կարգավորումների նշանակությունը՝ կարծում եմ, որ Սահմանադրական դատարանը սույն գործի շրջանակներում համակարգային մոտեցմամբ պետք է պարզեր.

ա) որքանո՞վ է Սահմանադրությունը հստակ ամրագրել օրենսդիր մարմնի իրավազորության շրջանակները,

բ) սահմանադրորեն ի՞նչ երաշխիքներ են նախատեսված պատգամավորական խմբակցությունների, այդ թվում՝ խորհրդարանական ընդդիմության իրավունքների իրացման, խորհրդարանական մեծամասնության և փոքրամասնության միջև գործառնական հավասարակշռություն ապահովելու համար,

գ) որքանո՞վ են Ազգային ժողովի վեճի առարկա որոշման նորմերը համահունչ սահմանադրական լուծումներին՝ անկախ այն հանգամանքից, թե

Ազգային ժողովի կանոնակարգում ինչպիսի օրենսդրական կարգավորումների մասին կարող է խոսք լինել:

2. Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետի իրավակարգավորման տրամաբանությունից հետևում է, որ Ազգային ժողովի որոշումները Սահմանադրական դատարանի վերահսկողության ինքնուրույն օբյեկտ են, ինչը նշանակում է, որ Սահմանադրական դատարանը վիճարկվող որոշման սահմանադրականությունը պետք է գնահատեր բացառապես Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասի պահանջներին համապատասխանության տեսանկյունից:

Դրա փոխարեն, Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-1587 որոշման պատճառաբանական մասի իրավավերլուծական շարադրանքը (4.1-4.2 կետեր), կարծում են, հանգեցրել է այն մտքին, որ վիճարկվող որոշման սահմանադրականության հարցի որոշումը հիմնվել է Ազգային ժողովի կանոնակարգի 150-րդ հոդվածի և նույն կանոնակարգի այլ հոդվածների վերլուծության վրա, այդ թվում՝ օրենքում գործածվող տարբեր եզրույթների իրավական բովանդակության բացահայտման համատեքստում:

3. Սահմանադրական նորմի մեկնաբանությունը յուրաքանչյուր դեպքում պահանջում է ելնել ոչ միայն դրանում պարունակվող բառերի և արտահայտությունների տառացի նշանակությունից, այլ նաև հաշվի առնել սահմանադրի կամքը, այդ նորմի նպատակը՝ վերլուծելով վերջինիս բովանդակությունն ու իմաստը: Այսպես, Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասի բովանդակության համակարգային վերլուծությունից բխում է.

ա) մշտական հանձնաժողովների նախագահների պաշտոնները բաշխվում են միայն խմբակցությունների միջև, իսկ հանձնաժողովների անդամների տեղերը՝ բոլոր խմբակցություններում ընդգրկված պատգամավորների միջև,

բ) մշտական հանձնաժողովների նախագահների պաշտոնների բաշխման դեպքում խմբակցությունների ներկայացվածությունը Ազգային ժողովում պայմա-

նավորված է տվյալ խմբակցությունում ընդգրկված պատգամավորների թվի համամասնությամբ,

գ) մշտական հանձնաժողովների անդամների տեղերի բաշխման դեպքում խմբակցությունների ներկայացվածությունը Ազգային ժողովում պայմանավորված է բոլոր խմբակցություններում ընդգրկված պատգամավորների թվի համամասնությամբ,

դ) մշտական հանձնաժողովներում անդամների տեղերի և նախագահների պաշտոնների բաշխումը պայմանավորված չէ խորհրդարանական կայուն մեծամասնություն ունեցող խմբակցության և պատգամավորական ընդդիմադիր խմբակցությունների պատգամավորների թվաքանակի հարաբերակցությամբ,

ե) մշտական հանձնաժողովներում՝ հանձնաժողովի անդամի տեղերը և նախագահի պաշտոնները հավասարապես հասանելի են պատգամավորական խմբակցություններում ընդգրկված բոլոր պատգամավորների համար,

զ) մշտական հանձնաժողովներում՝ հանձնաժողովի անդամի տեղերում և նախագահի պաշտոններում պատգամավորի նշանակումը կամ ընտրությունը չի ենթադրում պատգամավորական խմբակցությունների միջև որևէ ձևով քաղաքական համաձայնության առկայություն,

է) մշտական հանձնաժողովներում՝ հանձնաժողովի անդամի տեղերում կամ հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնում պատգամավորի նշանակումը կամ ընտրությունը իրականացվում է տվյալ պատգամավորական խմբակցության որոշման հիման վրա,

ը) մշտական հանձնաժողովների միջև նախագահների պաշտոնների բաշխվածության ամրագրմամբ կանխատեսելի են դառնում ոչ միայն խմբակցությունների, այլև վերջիններիս կողմից մշտական հանձնաժողովներում առաջադրված և ընտրված նախագահների իրավաչափ սպասելիքները:

Այսինքն՝ Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասի նորմերի համատեքստում, կարծում եմ, որ խմբակցությունների միջև մշտական հանձնաժողովների նախագահների պաշտոնների բաշխումը՝ պայմանավորված խմբակ-

ցություններում ընդգրկված պատգամավորների թվի համամասնությամբ, վկայում է, որ այդ խմբակցությունների ուղղակի ներկայացվածությունն ու հասանելիությունը անժխտելի են ինչպես մշտական հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնում իրենց կողմից առաջադրված թեկնածուին նշանակելու կամ ընտրելու դեպքում, այնպես էլ մշտական հանձնաժողովի նախագահների լիազորությունները դադարեցնելու համար՝ առանց որևէ նախապայմանների մատնանշմամբ և անկախ այն հանգամանքից, թե ինչպիսի ընթացակարգ է նախատեսված մշտական հանձնաժողովների նախագահի ընտրությունների համար (Ազգային ժողովի կանոնակարգ, հոդվ. 138), կամ կառավարող և ընդդիմադիր խմբակցություններում ընդգրկված պատգամավորների թվակազմի ինչպիսի հարաբերակցություն է առկա (Ազգային ժողովի կանոնակարգ, հոդվ. 7):

Վերոգրյալի լույսի ներքո, կարծում եմ, որ Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասի կարգավորումներով ուղղակիորեն սահմանվում է պատգամավորական խմբակցությունների լիազորությունների շրջանակը, ինչը թույլ է տալիս վիճարկվող որոշման սահմանադրականության հարցի շրջանակում կատարելու հետևյալ եզրահանգումները.

1) Ազգային ժողովի կանոնակարգի հիման վրա ընդունված Ազգային ժողովի որոշումների՝ Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասին համապատասխանության ապահովումը ենթադրում է մշտական հանձնաժողովի և՛ անդամի, և՛ նախագահի պաշտոններում ընտրության կայունության, այդ թվում՝ ընդդիմադիր խմբակցությունների այդ գործընթացում անկաշկանդ գործունեության երաշխավորում,

2) կոնկրետ խմբակցության կողմից առաջադրված մշտական հանձնաժողովի նախագահն ունի օրինական սպասելիք, որ իր՝ այդ պաշտոնում լիազորությունները կարող են դադարեցվել միայն այն ընթացակարգով և այն խմբակցության որոշմամբ, որի կողմից նա առաջադրվել է տվյալ պաշտոնում,

3) Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասին համապատասխանության ապահովման շրջանակում՝ Ազգային ժողովի կանոնակարգի 150-րդ

հողվածի 2-րդ մասի «խմբակցություն» եզրույթը, ելնելով այդ կանոնակարգի իրավակարգավորման առանձնահատկությունից, կարծում եմ՝ չպետք է ընկալվի լայն իմաստով և այդ եզրույթի եզակիությունը տարածելով նույն բառի հոգնակիի վրա, այսինքն՝ Ազգային ժողովի մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին Ազգային ժողովի որոշման նախագիծ ներկայացնելու իրավունքով օժտելով բոլոր խմբակցություններին, այլ ոչ թե միայն այն խմբակցությանը, որին վերապահված է տվյալ մշտական հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնում թեկնածուի առաջադրումը:

4. Քննության առարկա հարցի կապակցությամբ մշտական հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնում պատգամավորական խմբակցությունների ներկայացվածության պահպանումը կարող է ունենալ որոշ շեղումներ հատկապես Սահմանադրությամբ ամրագրված կայուն մեծամասնության և ընդդիմադիր խմբակցությունների գործունեության հարաբերակցության համատեքստում:

Ուստի Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-1587 որոշման տեսանկյունից անհրաժեշտ է նաև անդրադառնալ միջազգային իրավական պրակտիկային: Մասնավորապես, անդրադառնալով խորհրդարանական (պատգամավորական) փոքրամասնության իրավունքների պաշտպանության հիմնախնդրին՝ Եվրոպայի խորհրդի խորհրդարանական վեհաժողովը 2008 թվականի հունվարի 23-ի թիվ 1601 բանաձևով արձանագրել է, որ Եվրոպայի խորհրդի անդամ-պետությունների ազգային խորհրդարանները ճանաչում են խորհրդարանական ընդդիմության կամ փոքրամասնության իրավունքները, մասնավորապես. (...) ընդդիմության ներկայացուցիչներն իրավունք ունեն մասնակցելու խորհրդարանի աշխատանքների կառավարմանը, նրանք ունեն հասանելիություն՝ զբաղեցնելու խորհրդարանի պատասխանատու պաշտոններ (կետ 2.3.1), մշտական հանձնաժողովներում նախագահի պաշտոնները պետք է բաշխվեն խորհրդարանական խմբերի միջև համամասնական ներկայացվածության հիման վրա (կետ 2.5.1), ինչպես մշտա-

կան, այնպես էլ ժամանակավոր հանձնաժողովները պետք է ձևավորվեն համամասնական ներկայացվածության հիման վրա (կետ 2.5.2):

Միաժամանակ, Եվրոպայի խորհրդի՝ Իրավունքի միջոցով ժողովրդավարության եվրոպական հանձնաժողովի (Վենետիկի հանձնաժողով) 2019 թվականի հունիսի 24-ի թիվ 845/2016 (CDL-AD(2019)015) զեկույցով հաստատված՝ «խորհրդարանական մեծամասնության և ընդդիմության հարաբերությունների պարամետրերը» եզրակացության դրույթների համակարգային վերլուծությունից հետևում է, որ Վենետիկի հանձնաժողովը ժողովրդավարական խորհրդարանում ընդդիմության դերի վերաբերյալ կարևորել է իր եզրակացություններում արված հետևյալ մոտեցումները, մասնավորապես.

ա) (...) երիտասարդ ժողովրդավարության երկրներում ընդդիմության իրավունքները Սահմանադրությամբ ամրագրելն սկզբունքորեն ողջունելի է (CDL-AD(2014)037, § 19), բայց միևնույն ժամանակ պետք է հնարավոր լինի ընթացակարգային նորմերը համապատասխանեցնել հանգամանքների փոփոխություններին, այդ թվում՝ Սահմանադրությամբ կամ օրգանական օրենքով պետք է ամրագրել միայն ամենահիմնարար սկզբունքները (CDL-AD(2011)016, կետ 24), մասնավորապես՝ հանձնաժողովներում համամասնական ներկայացվածության սկզբունքը (կետ 31),

բ) խորհրդարանական ընդդիմության և փոքրամասնության իրավունքների վերաբերյալ ամենահիմնարար կանոնները ցանկալի է կարգավորել այնպես, որ մեծամասնությունը չկարողանա բացառապես իր հայեցողությամբ փոփոխել դրանք (կետ 33),

գ) եթե խորհրդարանում պատասխանատու պաշտոնների (խոսնակ, մշտական հանձնաժողովների ղեկավարներ և անդամներ և այլն) բոլոր նշանակումները կարող են կատարվել մեծամասնության կողմից միանձնյա, ապա առկա է ռիսկ, որ ընդդիմությունն իսպառ դուրս կթողնվի խորհրդարանի կառավարման մարմիններից (կետ 83) և այլն:

Կարծում եմ, որ վերոգրյալ եզրահանգումները համահունչ են Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասի կարգավորումների տրամաբանությանը:

5. Ուսումնասիրելով Սահմանադրական դատարանի քննության առարկա՝ Ազգային ժողովի որոշման իրավական բովանդակությունն ու նշանակությունը, գտնում եմ, որ Սահմանադրական դատարանը պետք է գնահատեր նաև վիճարկվող որոշման սահմանադրականությունը՝ կարևորելով Ազգային ժողովի կանոնակարգի վրա հիմնված մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին որոշման նախագծի ընդունման հիմնավորումների նշանակությունը: Մասնավորապես, նախաձեռնող պատգամավորական խմբակցությունը այդ հիմնավորման մեջ կատարում է ամփոփիչ եզրահանգում առ այն, որ՝ «(...) Ազգային ժողովի պատգամավոր Նաիրա Զոհրաբյանի՝ վերը հիշատակված գրառումներից և հրապարակային խոսքից պարզ է դառնում, որ պատգամավորի կողմից արվում են Սահմանադրությամբ ամրագրված մարդու՝ որպես բարձրագույն արժեք, անօտարելի արժանապատվությունը ոտնահարող, նվաստացնող և վիրավորանք պարունակող հայտարարություններ, ինչպես նաև Սահմանադրությանը ուղղակիորեն հակասող դասակարգումներ մարդկանց միջև, ավելին՝ այդ դասակարգմամբ պայմանավորելով վերջիններիս Սահմանադրությամբ ամրագրված հիմնարար՝ ընտրելու իրավունքի իրացումը:

Վերոնշյալն ակնբախ է՝ դարձնում, որ պատգամավոր Նաիրա Զոհրաբյանը չի կարող լինել մի հանձնաժողովի նախագահ, որի գործունեության առանցքը մարդու իրավունքների պաշտպանությունն է»:

Ներկայացվածի շրջանակում, անհրաժեշտ է նշել, որ այդ հիմնավորումներն առավելապես պայմանավորված են պատգամավորի հայտնած կարծիքների գնահատման անհրաժեշտությամբ: Միևնույն ժամանակ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ «Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի պատգամավորի գործունեության երաշխիքների մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածի 5-րդ մասի համատեքստում՝ մշտական հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնը պատ-

գամավորի կարգավիճակով պայմանավորված պաշտոն է, հետևաբար՝ դա ենթադրում էր պատգամավորական էթիկայի կանոնների պահպանման տեսանկյունից իրավական գործընթացի նախաձեռնում:

Ամփոփելով կարծում եմ, որ Սահմանադրական դատարանն ուներ բավարար հիմքեր՝ «Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի պատգամավոր Նաիրա Զոհրաբյանի՝ որպես Մարդու իրավունքների պաշտպանության և հանրային հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին» Ազգային ժողովի 2020 թվականի դեկտեմբերի 29-ի թիվ ԱԺՈ-014-Ա որոշումը ճանաչելու Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 1-ին մասին և 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասին հակասող և անվավեր:

**ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ԴԱՏԱՎՈՐ**

Ա. ԽԱԶԱՏՐՅԱՆ

22 ապրիլի 2021 թվականի